

**DİVAN EDEBİYATINDA ELİFNAMELER VE BİLİNMEYEN İKİ ELİFNAME
ÖRNEĞİ: MEMÎ CAN SARUHÂNÎ ve ÖMER KARÎBÎ ELİFNAMELERİ**

Lokman TAŞKESENLIOĞLU*

Geliş Tarihi : 26.09.2016
Kabul Tarihi : 23.12.2016

Öz

Klasik edebiyatımızda harflerle ilgili söz hünelerinden biri de elifnamelerdir. Divan ve halk edebiyatının müşterek unsurlarından biri olan elifnameler, çok eski dönemlerden itibaren edebiyatımızda yazılmaya başlanmış, özellikle dinî ve tasavvufî konularda eser veren şairlerin itibar ettiği bir tarz olmuştur. Edebiyatımızda yüze yakın örneği bulunduğu tahmin edilen; Fuzûlî, Muhibbî, Âşık Paşa gibi büyük şairlerin de kaleme aldığı elifnamelerin sayısı yapılan yeni araştırmalarla artmaktadır.

Bu çalışmada elifnameler ile ilgili genel bilgiler verilmiş, özellikle divan edebiyatı şairlerinin elifname örnekleri derlenmiş, Halvetilik tarikatının kıymetli isimlerinden olan 16. y.y. şairleri Memî Can Saruhânî ve Ömer Karîbî'nin divanlarında yer alan elifnameleri bilim dünyasına kazandırılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Elifname, Divan edebiyatı, Memî Can Saruhânî, Ömer Karîbî, Halvetilik.

**ELIFNAMES IN DİVAN LITERATURE AND SAMPLE OF TWO UNKNOWN ELIFNAMES:
MEMI CAN SARUHANI and OMER KARIBI ELIFNAMES**

Abstract

One of the verbal skills about letters in our classic literature are elifnames. Elifnames which are one of the common elements of classical and folk literature were began to be written from ancient times in our literature, it has a reputation by poets who especially master in religious and mystical matters. The number of elifnames which is estimated to have about a hundred samples, and is penned by the great poets like Fuzuli, Muhibbi, Aşık Paşa is increasing according to recent researches.

The study provides general information about elifnames, especially elifname samples of divan literature's poets were compiled, the elifnames which are located in divan of 16th century poets Memi Can Saruhani and Ömer Karibi who are important names of Halveti cult, is tried to be presented to the world of science.

Key Words: Elifname, Divan literature, Memi Can Saruhani, Ömer Karibi, Halveti cult.

* Yrd. Doç. Dr.; Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü, lokmantaskesenlioglu@gmail.com

Giriş

Divan edebiyatının karakteristik özelliklerinden biri de şairlerin geleneksel bir edebî daire içinde orijinal bakış açısı yakalama amacı gütmeleridir. Bu arayış şairlerin her türlü sanatsal unsuru kullanarak kişisel bir şiir anlayışı oluşturmalarını sağlamıştır. Anlatımların çok daha çekici hale getirilmesinin bir yolu da harflerin hem şekil hem de anlam bakımından imge olarak kullanılmasıdır. Lebdeğmez, muvaşşah, mühmel, mucem, hayfa, rakta gibi harf temelli söz sanatları, harflerin şekillerine göre benzetmeler yapılması ve ebced hesabı ile ilgili unsurlar harflerle ilgili hususiyetlerden yalnızca birkaçıdır.

Bir tür, şekil veya söz sanatı oluşu ile ilgili farklı görüşlerin mevcut olduğu elifnameler (Güvenç, 2013: 1005; Kaya, 2007: 309; Öztoprak, 2009: 817), mısra veya beyitlerin genellikle başındaki kelimelerin ilk harflerinin alfabetik olarak “elif”ten “ye”ye veya “ye”den “elif”e düzenlenmesi (Güzel, 2009: 247; Tökel, 2003: 145; Gökalp, 2016: 238) şeklinde tanımlanabilir. Divan ve halk edebiyatında yüze yakın örneği bulunan elifnameler; dinî, tasavvufi veya din dışı konularda yazılmış; kelimeler, şair tarafından rastgele değil muhtevaya uygunluk gösterecek şekilde seçilmiştir (Çelebioğlu, 1998: 605).

Elifnamelerin, en belirgin özellikleri mısralarda alfabedeki harf sırası ile başlayan kelimelerin kullanılmasıdır. Bu ortak özelliğin haricinde şekil ve muhteva özellikleri değişmektedir. Mesnevi, kaside, gazel, murabba, muhammes, müseddes; koşma, destan gibi farklı nazım şekillerinde aruz veya hece ölçüsüyle dinî ve din dışı konularda yazılmışlardır. Hatta bazı şairler her mısranın ilk kelimesini alfabetik sırada kullanırken, bazı şairler her beytin veya bendin ilk kelimesini kullanmayı tercih etmişlerdir. Mısra veya beyit başlarında kullanılan harfler bazı şiirlerde ayrıca yazılmış bazılarında ise yazılmamıştır. Bazı şiirlerde ise tek mısradan birden fazla harf kullanılarak mısra sayısının az olması sağlanmıştır. Pek çok farklı özelliğin ortaya çıktığı elifnamelerdeki bu değişik özellikler, verilen örneklerde detaylı olarak belirtilecektir.

Halk şairleri içinde Dertli, Ruhsatî, Noksanî, Âşık Şenlik, Reyhânî, Âşık Zülalî, Seyranî, Kul Himmet, Âşık Ömer, Kaygusuz Abdal, Sefil Ali, Zahmî, Âşık Kenzi, Nihanî, Türabî, Ruhsatî gibi pek çok âşığın elifname yazdıkları tespit edilmiştir (Celep, 2013: 7; Memmedova, 2010: 238; Çetin, 1992: 40; Özkan, 2012: 187; Kaçar, 1997: 310). Ayrıca sadece Anadolu sahasında değil, diğer Türk yurtlarında da kuvvetli şairlerin elifname örnekleri verdikleri bilinmektedir (Elesger, 2004: 23; Gökçimen, 2010: 107). Hatta halk edebiyatında Latin harflerine geçişten sonra dahi elifname yazma geleneği devam etmiştir (Güvenç, 2013: 1006).

Klasik Edebiyatımızda Elifnameler

Elifnamelerin, halk edebiyatında olduğu gibi klasik edebiyatta da pek çok örneği mevcuttur. Âşık Paşa, Nesîmî, Muhibbî, Fuzûlî, Mihrî Hatun gibi önemli şairlerin elifname kaleme almış olmaları, divan şiirinde elifnamelere olan rağbeti göstermektedir.

Edebiyatımızda bilinen ilk elifname olarak kabul edilen metin, 11. yüzyılda Uygur sahasında yazılan bir manzumedir. Reşit Rahmeti Arat tarafından tespit edilen ve şairi belli olmayan şiir, Uygur-soğd alfabesinin tek şekilli harflerine tekabül eden alfabetik sırayla oluşturulmuş sekiz mısralı yirmi bir cüzden ibarettir. Burkan kültürü çerçevesinde oluşan bu manzumenin dil ve ifade bakımından sade olduğu ve dönemin benzer örneklerine göre dinî tabirleri çok fazla içermediği söylenebilir (Arat, 1991: 102). Toplam 168 mısralık eserin ilk ve son kısımları şöyledir:

a başlağ-lıg aşnu-kı sav sav-larig.

anca bitilim bitigde.

adak-ın başın aşısturu kelürgil.

ançulayu bulganma tidig-te.

anı teg sav-lar-ning açık-ın bilser.

adruk ermez-mü bilig-te.

amrılıp olurup adkag-sız bolsar

ançata tatıgay yilig-te.

(önce a ile başlayan söz ve tabirleri

bu yazıda bir az yazalım

ayağını başını iyice bağlayıp getir,

öylece çamura bulanma.

insan öyle sözlerin seçkinini bilirse,

bilgide daha üstün olmaz mı?

istiğraka dalıp her türlü bağlardan sıyrılırsa

o nisbette iliğin lezzetini tatmış olur.)

kayu aj-unta kılılur erki.

kangımız suu-sınga kili.

kamağ il-i-ning mengilig bolmakı

karaçu budun-nung bili.

kaçan-kadegi kaygu-suz yırgaz-un.

kamağ uluş-ı ili.

*kara yirge kirginçe küç bireli tip.
kangımız suu-singa tili.*

(hangi âlemde acaba
babamızın saadetine hudut yapılır;
bütün memleketin mesud olması
karaçu halkının bili;
nice zamana kadar kedersiz rahat etsin
bütün memleketi ve halkı,
kara toprağa girinceye kadar güç verelim diye
babamızın saadetine dili.)

İslami devir Türk edebiyatında ilk elifname örneği, Âşık Paşa'nın bazı Garibnâme nüshalarının sonunda yer alan manzumesi olarak kabul edilmektedir. Her biri dört mısralık yedi benden oluşan otuz cüz ihtiva eden eser, elifname kimliği bakımından eşsizdir. Alfabenin her harfi ile başlayan bir mısra yazmakla yetinmeyen Âşık Paşa, her harf ile (kaf harfi ile iki cüz) başlayan yirmi sekiz mısra oluşturmuş, toplamda 840 mısralık uzun bir eser meydana getirmiştir. Hece ve aruz ölçüsünü birlikte kullanan şair, her mısraya aynı harfle başlamak arzusuyla şiirini şekillendirmiştir (Demirel, 1996: 204). Metin çok uzun olduğu için aşağıda “elif” ve “ye” harfleri ile başlayan bölümler verilmiştir:

Harfü'l-elif

I

*Evvel bize vâcib ü farz
Allâh adın anmak-durur
Anun adın zikr idelüm
Ol kim kamu müştâk-durur*

*Evvel dahı oldur kadîm
Âhır oldur mukîm
Oldur kerim oldur rahim
Oldur kim ol rezzâk-durur*

*İki cihân yaradan ol
Ay u güneş yürüden ol
İns ü melek düriden ol
Eyle kim ol Hallâk-durur*

Oldur ahad *oldur* samed
Oldur ezel *oldur* ebed
Ol bi-hisâb u bi-‘aded
Oldur ki şeksüz Hak-durur

Oldur ki cân virdi tene
Oldur ki ten virdi cana
Oldur ki renk virdi kana
Ol hâkim-i mutlak-durur

Ansuz ana kim iriser
Ansuz anı kim göriser
Ansuz ana kim varısar
Andın yana ol bak-durur

Ayrılmaz bulduk anı
İrilmesüz bildük anı
Önden sona Âşık canı
Anınla müstagrak-durur

Harfül-yâ

XXX

Yir yüzinde olduğumca
Yüregümi yiyü verem
Yüz yıl ömrüm olur-ısa
Yüzümü süriyü virem
Yönüm sendin döndürmeyem
Yâdlara baş indürmeyem
Yanar odum söndürmeyem
Yolunca balkıyu verem
Yilem yügürem armadın
Yanam yakılam durmadın
Yazdum canuma ışk odın
Yanınca okıyu verem

Yumşar-ısan yola döyem
Yakın ırakdur dimeyem
Yatıp uyku uyımayam
Yılduzları soyu verem

Yolunda ger yağı görem
Yanar od olursa girem
Yüz bin cânım varsa virem
Yağımı dokıyu verem

Yavu varursam ne çara
Yay u kış evden avara
Yig oldur kim soranlar
Yesiriven diyü verem

Yine bu ışk kondı cana
Yine içüm yandı yine
Yine rengüm döndi yine
Yine Âşık diyü verem

Elifnamelerle ilgili ilginç örneklerden biri lisan-ı pepegi ile yazılan ve Bektaşî şair Nehrî'ye ait olan elifnamedir (Çelebioğlu, 1998: 501). Harf sıralı kelimeler veya heceler mısraların içine serpiştirilirken ayrıca kekeme dili kullanılmıştır:

A a akdem bi bi bizler ta ta taban oluruz
Sa sa sam cü cü cümle ha ha handan oluruz

Ha ha hayli de de demde zi zi zillet çekeriz
Re re renci za za zahmet su su sultan oluruz

Şi şi şimdi so so sonra da da darb ile hemen
Ta ta tahir za za zahir i i irfan oluruz

Ga ga gayri fe fenada ku ku kudretle hemen
Ka ka kâfir le le lerle mi mi mizan oluruz

Ne ne Nehrî hi hidayet vi vilayet gözedir
E elifle la la lam'a ya ya yaran oluruz

Divan edebiyatında elifname sahibi şahsiyetlerden bir diğeri de 17. y.y. şairi Talib Ahmed Bosnavî'dir ve aşağıdaki elifnamesini klasik divan şiiri aşk mazmunları çerçevesinde kaleme almıştır (Sorgun, 2009: 15-16):

- Elif: *Ah* eyleyüp agaz idelüm efgâna
Be: *Beyân* eyleyelüm hecr-i gam-ı cânâna
Te: *Tufakkud* idelüm hâtırını ol şûhun
Se: *Senâ* leşkerini gönderelüm sâ mâna
Cim: *Cefâ* eylemesün lutf u keremden gayrı
Ha: *Hazer* it diyü söyle o kerîmü'ş-şâna
Hı: *Halilüm* yetiş ey cân-ı dil-i bîmâre meded
Dal: *Devâ* eyle götür teşne-leb-i hayvâna
Zel: *Zekan-ı* çâhına cezb eyle dil-i şeydâyı
Re: *Revâ* görme anı hecr-i teb-i sûzâna
Ze: *Zebân* kılamam dürr-i nisâr nazm itsün
Sın: *Selâm* eyle var ey nâme götür cânâna
Şın: *Şikâyet* sana senden dil ider ey gonca
Sad: *Sadâkat* bu mıdur bülbül-i hoş elhâna
Dat: *Zâ'if* itdügin şâm-ı firâkun âhir
Tı: *Tabi'atda* neler çekdi düşüp hicrâna
Zı: *Zılâm-ı* şeb gîsû-yı girih-giründür
Ayın: *Ayenân-ı* dil ü cânı sâln harâna
Gayın: *Gabrâ-yı* zemîn içre kodun teşne bizi
Fe: *Femün* bahş-ı hayât eyler iken insâna
Kaf: *Kiyâmet* mi kopar kaddüni göster görelüm
Kef: *Kemâlünde* ruhun döndi meh-i tâbâne
Lam: *Leb-i* bûs u kenâr olmayıcak âlemde
Mim: *Melâgat* mi virür gonca-dehen bustâna
Nun: *Nevâ-yı* bülbüliyüz gülbün ü gülşende müdâm
Vav: *Var* ey peyk-i sabâ eyle duâ yârâna
He: *Hilâl* oldı tenüm firkat-i yârı çekerek
Lam elif: *Lâle-i* 'ömr irdi dahı pâyâna
Ye: *Yanup* nâr-ı firâk eyle kebâb oldı ciger
Dûzah-ı gam bizi Tâlib çeker nîrâna

19. yüzyılın önemli mutasavvıflarından Ahmed Sûzî-i Sivâsî, “Yigirmi Tokuz Harf Üzerine Olan Nutuklar” başlıklı elifnamesinde (Arslan, 2010: 56-58) müridlerine nasihat vermekte, düşebilecekleri tuzakları göstermekte, doğru yolu işaret etmektedir:

Elif *Allah* ismini di evvel
 Yârin ola her deminde ol Hudâ
 Bâ' *Bismillah* ile it ibtidâ
 Lâm elifle bula umûr intihâ
 Tâ *tevbeyle* inâbet eyle gel
 Hû hû diyü Hakka eyle ittikâ
 Sâ *sevâb-ı* dü- cihân ister isen
 Virme nefse fırsatı bir şeyde
 Cim *cemâl-i* yâr ile bulgıl şeref
 Nûr ile pür-nûr ola kalbin şehâ
 Hâ *Hakkın* emrine eyle imtisâl
 Mahv kıl her varını çekme ‘anâ
Harman-ı ‘ömri hevâyâ virme sen
 Lâfla mahsûlini itme hebâ
 Dâl *değişme* dinini dünyâyâ gel
 Kâmil isen dinini al bul bekâ
 Zal *zennûbi* ‘ayb-ı nâsı görmegil
 Kıl basiret kendi hâlin dâ’im
 Râ *revâ* mıdur ki gâfil olasın
 Fırsatı fevt itme sakın ey dilâ
 Ze *zamânın* hâline aldanmagıl
 Gayret ile bir gün akdem bul rehâ
 Sin *seni* bil ne güherin kânın
 İbret ile kıl nazar çün aslına
 Şin *şev’in* sırrını bilsen eger
 Zâhir olur kalbine neşv ü nemâ
 Sâd *sâmim-i* kalb ile eyle sefer
 Tak zimâm-ı zikr-i nefsin başta

Dâd *durûb-ı* Hak ile tertib gör
Darbe-i zikr ile kuvvet vir sana
Tâ *tagılub* ceş-i â'dâ ger ola
Sânma bir daha ola gâlib sanâ
Zâ *zuhûr* eyler sana nasr u mu'in
Şân u şöhretle olub revnak-fezâ
Ayn *âlemler* sana müştâkdur
Server-i her dü-cihânsın dilberâ
Gayn *gayret* sende oldukca hemin
Zâ'il olmaz sende bu sırr dâimâ
Fâ *ferâset* remzini fehm eylegil
Rûhuna çekdirme sıklet hem cefâ
Kâf *kılub* ârifâne hürmet it
Züll ü tahkir ile bakma sen ana
Kâf *kemâl* fazl u şerefdâr isen
Devlet-i dârını Hakka kıl fedâ
Lâm *lecûc* olma hemân teslim ol
Hor gözetme kimseyi eyle hayâ
Mim *münevver* ola kalbin hâniyesi
Hak nazargâhidürür önden sona
Nûr-ı Hakdan irişe bir şem'e çün
Cân içinde bula cânın incilâ
Vâv *vusûl-i* bezm-i cânân olasın
Sâbit ola cân onda sâkiyâ
Hû *hüviyet* 'âleminden bir eser
Tâ bulasın kendi gönlin içre câ
Lâm *elifyâb* gönlin içre seyre gel
Bakma gayra kıl nazar Hakdan yana
Yâr demiyle dem-be-dem vâv olasın
Olmaya bir dem gönül yârden cüdâ

Hatm-i hurûf oldu didim bir kelâm
Sûzî özi Hakka tapşur ve's-selâm

Osmanlı döneminin ilk kadın şairlerinden olan Mihrî Hatun, mesnevi nazım şekliyle yazdığı tevhidinde (Gemici, 1990: 411-414) sözü güzelleştirmek için alfabedeki her harf ile başlayan bir beyit yazmayı tercih etmiştir:

Evvel ol ahaddür bi-zeval
Birliğine yokdur anun kil u kal

Beka oldur cihanda bi-güman
Hak buyurdu كلّ من عليها فان

Ta'alallah yaratdı âlemi
Anda mevcud itdi cümle âdemi

Süreyyadan seraya dek ne var
Anun emri ile oldu âşikâr

Cihanı yoğiken var eyledi
Birliğine mümin ikrar eyledi

Hayat oldur viren ölmüşlere
Dest-gir oldur kamu kalmışlara

Hayr u şer ne kim işlersin iş
Anun emrinsüz olunmaz bin dürüş

Devlet bulmak istersen ey kul
Emrile ol padişahun her dem ol

Zelil ü hor olur emrün sıyan
Akıbet mahrum olur nefse uyan

Rahın gözle gümrah olmagıl
Kıl hazer iblise hem-raf olmagıl

Zinhar ol dalaletden beri
Bulmak istersen behişt içre yeri

Seni doğub sögene kıl dua
Ta şefi'i ola resul-i Kibriya

Şefi'i olmak dilersen ger resul
İlm-i tevhidle daim yoldaş ol

Sandun mı cihanı ber-karar
Bu fenadur ahir olur tarumar
Zidd ol nefsün ile her nefes
Geçmesün ömrün cihan içre abes
Tavaf etmek dilersen mekkeyi
Her fakire hor bakma di eyi
Zulm adet idinme kendüne
Zira hayr itmez sana öndin sona
Aynundan revan it yaş u kan
Her nefes nefsün elünden kıl figan
Gafletden uyar gönül gözin
Ta göresin şübhesiz cennet yüzün
Fena âlemden eylersin sefer
Hazrete cürm ile varma kıl hazer
Katl it nefsüni hoş fariğ ol
Kim ne dirse disün sen sadık ol
Ger dağlarca eylersen günah
Tevbe kılsan afv ider anı İlah
Likin tevbeyi terk itmegil
Gaflet uyhusiyle yatmagil
Mihri-asiyem bir rû-siyah
Dergehüne var ümidim ya İlah
Ne dil ile kılan medhün beyan
Sen şahın medhünde aciz her lisan
Vay bana ki hayrum zerre yok
Tapuna layuk amel yok cürm çok
Heman ey hayy u rabbi'l-âlemin
Fazluna sığınmışamdur ben hemin
Lam-elif la dimezem noksanuna
Afvunu eyle şefi'i isyanuma

Yaratdun beni ey rabbü'l-enam
Rahmetün umaram yevmü'l-kıyam

Mihrî Hatun'un diğer elifnamesi ise divanı içerisindeki kaside nazım şekliyle yazdığı, sevgilinin bütün özelliklerini vafedip, ona olan hayranlığını ve tutkusunu anlattığı bu güzel şiidir ki, kadın şairler içinde din dışı konu babında sevgiliye olan aşkın açık bir şekilde ifade edildiği güzel örneklerdendir (Arslan, 2007: 212-214):

Elif *ey* kameti mevzun u eyâ hub-nigar
Bitmedi kaddüne benzer dahi bir serv ü çenar
Ba *bugün* gülşen-i hüsnünde ko efgan idelüm
Yaraşur sahn-ı çemende k'ide feryad hezar
Ta *temaşa* iderüz valsını lutfunla bugün
Dil-i dervişe atâ eylesen ey şah ne var
Sa *sena-han* olalı bülbül-i can gülşende
Hüsnüne karşı olur şam u seher hoş güftar
Cim *cemalüni* görüp gayra nazar eyler isem
Dostum tir-i müjenle iki gözümü çıkar
Ha *hayatum* gider ey dost yüzün görmeyicek
Sensüzün d'imdi nice eyleye can tende karar
Ha *hayalün* yazalı nakşını dil levhasına
Gözödür kıble nüma gibi gözüm leyl ü nehar
Dal *dâd* itmez isen dâdımızu huni gözün
Beni na-hak yere öldürse gerek ahir-i kâr
Zal *zahid* güzeli sevmege tevb'itmiş imiş
Döndi cürmini bilüp itdi yine istigfar
Ra *reva* gördi felek biz nidelüm gülşende
Bülbüle ah u figan hem-dem ola goncaya har
Za-i *zülünde* beni aşk ile Mansur gibi
Can fedadur yolına eyleye hanum ber-dar
Sin *senden* çevirürsem yüzümü itme mecal
Kes kalem gibi başımı dilümü yar ey yâr

Şin *şehâ* zulmün eli şehri dili yıkdı diriğ
Çıkısar can bedenden idiser terk-i diyar
Sad *sandum* ki sehab içre nihan oldu kamer
Yar hüsnünde mege itmiş imiş zülfini tar
Dad *zaf-ı* gam-ı hecrünle ko ölsün yeridür
Dil-i aşufte ki cânâ ana pend itmedi kâr
Ayn *aynun* dil ile canlar mı kodi âlemde
K'itmedi gamzelerün tiri ile anı şikâr
Gayn *gayetde* safadur k'ola yanunda habib
Ol sana naz ide sen an'idesin buse-kinâr
Fa *firakun* gicesinde şu kadar ah itdüm
K'oldı dil ayinesi derdüm ile jeng-i gubar
Kaf *kandil-i* ruhundan yakar ey dost delil
Ki güneş âleme envarını eyler izhar
Kâf *gönlüm* evi viranını mamur itdi
Hamdü-lillah hele aşkun olalıdan mimar
Lam *lal-i* lebinün yâdına bir meh-rûnun
Hoş olur nuş ide mül çün irüşe vakt-i bahar
Mim *Mihri* düşeliden heves-i aşkuna yâr
Oldı rüsva-yı cihan gitdi kamu gayet ar
Nun *nem* var dahi aşkunda budur tahsilüm
Dilde gam didede nem sinede ateş her bâr
Vav *var* itdügüne sonra peşiman olasın
Gül yüzün dairesini tutıcak bir gün hâr
Hâ *heba* eyleme sa'yımı bu ben miskinün
Çok zamandır ki yolına dil ü can itdi nisar
Lamelif *layık* ola mı ki aceb kapunda
İtlerünle bile ben dahi olam hıdmet-kâr
Ya *yeter* cevri ü cefan ile beni şam u seher
Dostum hane-i gamda inilet zar u nizar

Din dışı konularda yazılan en güzel elifnamelerden biri Muhibbî'ye aittir. Büyük bir padişah olduğu kadar büyük bir şair kimliği de bulunan Kanuni Sultan Süleyman, aşk temalı bir elifname (Ak, 1987: 811-812) kaleme alarak bu geleneğin bir parçası olmuştur:

*Ey zülfi siyeh ebrusı çin çeşmi tatar
Nice feryad ideyin karşuna ey dost hezar*

*Bir gün ola mı kim yüzüm üzre basasın
Ayağın toprağına eyleyeyim canı nisar*

*Temaşa ideliden kadd-i dil-cumı şeha
Hidmete bağladı bil karşuna el tutdı çenar*

*Senalar idelüm olmaya ol hüsne zeval
Nitekim mihr ü meh ile ola bu leyl ü nehar*

*Can gülşeninini berk-i gül-i ahmerisin
Ne revadür ki şeha damenine tokına har*

*Hayat-ı edebidür sana kim vasıl ola
Nola Mansur gibi zülfüne kılsan ber-dar*

*Hayalin dil-i mahzunumu mesken tutalı
Beni divane kılıpdur bana ne gayret ü ne ar*

*Didüm var mı benim gibi yanında bülbül
Güldi gül gibi didi var senün gibi hezar*

*Zanunı senün nice beyan eyleyeyim
Her kaçan söylesen ol demde zeban oda yanar*

*Reva görme kapunda bana cevır ide felek
Lutfun olmaya yolunda ben olam şöyle gubar*

*Zemanın işi budur kime bir an vire yüz
Dönüp ağlatmayıcak komaz anı ahir kar*

*Söyler ruhunun mehdin okur bülbül-i dil
Yüzüne karşı olur şam u seher hoş güftar*

*Şem '-i ruhuna canımı virsem ne aceb
Şem'i pervane kaçan görse ider canı nisar*

*Sundum elümi zülf-i kemendine irem
Bilmedüm sihr ile her tarını kılmış ol mar*

Darb ursa yiridür bana bu çarh-ı felek
Dil-i aşüfteye pend eylediler itmedi kar

Tavaf itmeye vardum haremin Ka'besini
Bu ümide ki şeha yakmaya hergiz beni nar

Zâlim gözüne hey didi ki kan eylemesün
Yoksa zulm ile bu ben âşıkı ider gubar

Âşık ser-i kuyunu diler şam u seher
Heves itmez bu gönül huri vü cennet dahi nar

Gayet de enis oldu bana ah u figan
Oldı dil ayinesi ahum ile jeng ü gubar

Firar itse nola görse bu dil hastesini
Şah olan kimsene dervişden ar itse ne var

Kande ola kim ire elüm damenüne
Kuyuna haküm ile bad meger ide güzar

Gönlüm evi bir vech ile viran oldu
Kim etibba ana cem olsa deva yok zinhar

La'l oldığiçün leblerün ey dost senün
Meyl-i la'lün yirine nuş iderem vakt-i humar

Merdümlük idüp gel bu Muhibbi'ye şeha
Kanı bu benden ile eyledüğin kavlı karar

Nun olalıdan kametüm ey dost benüm
Beni hicrin yakısardur bilürem ahir kar

Vardukça ser-i kuyuna ey dost beni
Ger kabul eylesin eyleyeyim canı nisar

Heba oldu yolunda her ki ben çekdüm ise
Terk-i can eylemişem bana ne izz ü ne vakar

La dimezem hükmüne ferman koyam
Beni başdan ayağa eylesin pare ey yar

Yanar ahum odından tutuşup sakf-ı felek
Yakalı hasret ile yar beni leyl ü nehar

Elifname yazan şairler içinde müstesna yere sahip şahsiyetlerden biri de Şah İsmail'dir. Üç elifnamesi bulunan nadir şairlerden olan Hatâî, aşağıdaki (Ayan, 2014: 178-180) manzumesinde “pe, çim, je” harflerini alfabeye dâhil ederek beyit sayısını otuz üçe çıkarmıştır:

Elf-i *Allahdur* cemalün Sidre boyun münteha

Çün cemalindür senün رَحْمَانُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى

Bi *bilindi* kaddünün haddi ne mikdar olduğu

Bildiler ki tola sütun-ı ذرّاً عاً فِي اسْمَا

Ti *türabiler* elinde Zü'l-Fekar şemşir-i tiz

buyruldı Hakdan hem Muhammed Mustafa فَاخْتَرْنَا بُوَا

Si *sevabı* Hak yolında eylegil sen daima

Derdüne Hakdan devadur rencüne yüz min şifa

Cim *cemalin* nurıdur kim togdı maşrıkdanb ‘ıyan

Şu’le viedi her diracdan şöyle kim nur-ı ziya

Hi *hayat* irdi lebünden Hızr u İsa oldı hayy

Derd-mend aşukların derdine oldı çoh deva

Hi *haberdar* olmayanun tahtını div aldı bil

Bi-haber oldı özünden şöyle kaldı عَجَزْنَا هَا

Dal *delil* oldı dehanun remzini kıldı ‘ıyan

Bildi bildürdi resul ü hem ‘Aliyy-i Mürtaza

Zal *zakir* sufiler çoh zikre meşgul oldılar

Giydiler şal işleri al ta’ati zerk u riya

Ri-i *rahmanü* ’r-rahim oldı cemalün âleme

Niçün âdem dir ki بِسْمِ اللَّهِ ayıtgil daima

Zi-i *zahid* zühd ile zeyn itdi tac u hırkasın

Batını oldı mülevves zikrini kıldı heba

Sin *sa’adet* buldı her kim bildi Hakkun remzini

Anlara kim sıdk ile bu yolda çekdiler cefa

Şın *şehid* oldı sular kim ışk yolında öldiler

Gam yimez anlar ki bildi Hakdur ana kan baha

Sad *sadıkdur* olar kim sabr kıldı ihtiyar
Dil-berün yolında gör kim lütfâ irdi daima
Zad *dalaletden* halas itdi bizi Fazl-i ilah
Cism anundur nutk anundur ruh anundur cümleha
Tı ki *tapundur* vücudu anlarun kim batını
İçdiler cam-ı musaffa kıldılar zevk u safâ
Zi *zuhur* oldu cemal ü suret-i Hak âşıkâr
Görmeyenler gözleri kör oldu şöyle kim ‘ama
Ayn ‘*ıyan* ayne’l-yakin oldu lika-yı hüsn-i dost
Hak kimün kim gözin açdı gördi didar-ı Huda
Gayn *gayretlü* kişiler gafil olmaz kendüden
Şerm ider Hakkdan utanur nefsine virmez rıza
Fi *fena* darında her kim bulmaz olırsa necat
Fikri fasiddür anın kim ömrünü kıldı heba
Kaf-ı *kavseyn* oldu kaşun âşika mihrablar
Secde-gâh oldu anunçün didi şah-ı enbiya
Kef *kelamullah* ile Seb’al-mesanidür yüzün
Zülf ü kaş ü kirpiğündür yidi yidi hattuha
Lam *lebün* oldu Mesiha çün yüzün subh-ı nehar
Zülfünün sırrı kamerdür yüzünün şems-i duha
Mim *melek* suretli dilbersen aya bedr-i münir
Hüsn-i Yusufsan tecelli eyledi nur-ı Huda
Nun *nihan* oldu lebünde çeşme-i ab-ı hayat
Her kim içdi vacib oldu Cennetü’l-meva ana
Vav-ı *vecdün* kabesine her kim kılmadı sücud
Adı div oldu anun çün kaldı şöyle mübtela
Hi *hidayet* eyledi Mehdi vü Kuran-ı mübin
Ol ki eşya hilkatinden bize oldu reh-nüma
Lam *elif* üç harf olubdur bil ki Simurg-ı cihan
Bilmedi aslın hurufin kim didi bu harfe la

Yi *yüvesvisden* halas olmag dilersen âdemi
 Ohu ism-i azamı sen kendüne eyle dua
 Pi *penahımdur* menüm Hak perde-darımdur menüm
 Padişahum hanum oldur kim virüpdür dest ü pa
 Çim *çar* unsur olupdur terkibi her mazharun
 Munda buldı Hakkı külli enbiya vü evliya
 Ji-i *jale* çeşm ü ebru zülf ü ruh bu hatt u hal
 Mushaf-ı Hakdur muayyen ger ohırsan taliba
 Gaf-ı *gönlidir* Nesimi'nün mahabbetten serir
 Şol şehe kim gölgesidür zıll-ı Simurg u Hüma

Bununla birlikte Hatâî'nin düvazdeh olarak yazdığı aşağıdaki manzumesi (Özcan, 2015: 200-201) aynı zamanda ilginç bir elifname özelliği de göstermektedir. Onbeşinci beyte kadar beyitlerin ilk mısralarındaki kelimeler “dad” harfine kadar sıralıdır, “tı” harfinden itibaren ise aynı sıra on dördüncü beyitten birinci beyite doğru ters olarak bu kez beyitlerin ikinci mısralarındaki ilk kelimelerde sıralanmıştır:

Elif *anı* bilmişem men lâ fetâ illâ Ali
 Ye *yalan* söylememişem lâ fetâ illâ Ali
 Be *bekâ* mülkinde hâkim Mustafâ Murtazâ
 Lam elif *lâ* dimemişem lâ fetâ illâ Ali
 Te *temennâ* ile her dem sırrın izhâr eyleyüp
 He *helâk* levhinde gördüm lâ fetâ illâ Ali
 Se *siyâbum* od u su toprak u yildendür benim
 Vav *vücûdum* şehridür hem lâ fetâ illâ Ali
 Cim *celâliyle* cemâlün isteyüp kıldum talep
 Nun *niyâdât* buldı canum lâ fetâ illâ Ali
 Ha *hayâl* eyler zebanum âlini yâd itmege
 Mim *Muhammed* Mustafâ'dur lâ fetâ illâ Ali
 Hı *haber* virdi Hasan Hulk-ı Irzâ etbâma
 Lam *letâfet* mülki içre lâ fetâ illâ Ali
 Dal *dilümde* Şah Hüseyin-i Kerbelâ'nun medhi var
 Kef *kerem-kânı* Ali'den lâ fetâ illâ Ali

Zel *zelil* it nefisini Zeyne'l-abâ'nun ışkına
Kaf *karîbdür* Hak yolında lâ fetâ illâ Ali

Ra *riyâ* kıldı Havâricler Muhammed Bâkır'a
Fe *Fırat* akup didi kim lâ fetâ illâ Ali

Ze *ziyâde* kıldı beni Ca'fer'ün muhabbeti
Gayın *gayrı* dimezem men lâ fetâ illâ Ali

Sin *ser-hoş* eyledi ol Mûsâ-i Kâzım meni
Ayn *aynumda* ayândur lâ fetâ illâ Ali

Şın *Şâh-ı* Horasan ol Ali Mûsâ Rızâ
Zı *zuhûr* oldu cihânda lâ fetâ illâ Ali

Sad *safâ* ehli cihanda ol Muhammed Tâkî'dür
Tı *tarîkin* gösterir hem lâ fetâ illâ Ali

Dad *zamîrüm* mülkine server Nâkî'dür bilmişem
Askerî'nün zikridür hem lâ fetâ illâ Ali

Ol Muhammed Mehdî sahib-zaman-ı sırr-ı Resûl
Teskîh-i zikri dilimde lâ fetâ illâ Ali

Ey Hatâyî ger hayatı câvidân bulasun yola
Gönlümde mihmân olupdur lâ fetâ illâ Ali

Büyük Mevlevî şairlerden biri olarak kabul edilen 18. yy. şairi Esrâr Dede, “Neşîde-i Mevleviyâne” (Pala, 1995: 95-96) adını verdiği şiirinde Mevlevilik düsturunu anlatıp, nasihat verirken sözü etkili kılmak için manzumesini elifname olarak tertip etmiştir:

Elf *elfi* nemedir ey reh-var
Kuşanan doğru eylesin ikrar
Be *bu* binbir gûne işretidir
Ki oldur hizmetinde leyl ü nehar
Te *temamı* ol hizmetin teslim
Adedi deh rızadır eyle şümar
Se *sevakıb* menakıbı okusun
Nev-niyaz tarika-i hünkâr

Cim *celal* eyle celal edene
Ta görüne sana cemal-i nigar
Ha *halâl* olmak ister isen nan
Hidmet et kendin eyleme bikar
Hı *hılafet* hidayet-i hidmet
Hora geçse zuhur eder ey yar
Dal *def* ü nay ile sema eyle
Sine-guyan ü zar ol devvar
Zel *zevk-i* tarikat ey derviş
Sohbet-i pir ile olur her bar
Re *rüsûma* riayet eyleyenün
Zahir u batını olur muhtar
Ze *zamanı* geçirme sa'y eyle
Olma ehl-i kemalden bi-zar
Sin *semanın* ayan olur sırrı
Mahv-ı fani olursun ey hüşyar
Şın *şikâyet* edüp cefalardan
Deme şunda şu var bunda bu var
Sad *sabr* eyle kim hicab açılıp
Görüne yar mahv ola ağyar
Dad *dalaletdir* ehl-i tevhide
İkiliğe bu yolda olma duçar
Tı *taleb* kıl kemal erbabın
Kulu ol hizmetinde eyleme ar
Zı *zulümdür* measinin aslı
Kendüye gayrı eyleme azar
Ayn *ilm-i* ledünnidir ders al
Yani var Mesnevioku hem-var
Gayn *Galib* Dedem olup hakka
Dersi ben andan almışım Esrar

Fe *fenaya* verip bütün varım
Oldum o sitanda bir sek-i har

Kaf *kudumun* sadasını dinle
Ki eder Hakka zikr ü istiğfar

Kef *külâhı* nemed ne a'lâdır
Ki onun sahibi olur Hünkâr

Lam *laf* urmazam hakikattir
Mevlevi bahşıdır bu dar u diyar

Mim *Monla-yı* Rumdur pirim
Mesnevi bahşıdır bu dar u diyar

Nun *naya* kulak urup dinle
Neyimiş sırr-ı Hayder-i Kerrar

Vav *varlık* kadar günah olmaz
Gaflet etme birader ol bidar

He *heva* vü heves yolunu urur
Matlabın gayr olmasın zinhar

Lam elif *lâyı* mahv eder illa
Leyse fi'd-dari gayri diyar

Ye *yazıp* hame-i şikeste-rakam
Bu da ihvana oldu bir asar

Divan edebiyatının en büyük şairlerinden olan Fuzûlî, “Der Medh-i Hazret-i Şâh-ı Velâyet ve Sitâyîş-i E'imme-i İsnâ Aşer” (Parlatır, 2014: 66-68) başlıklı kasidesinde Hz. Ali ve on iki imama dair sevgisini bir çiçek bahçesi tasviriyle ifade etmiş, elifnamelerin en güzel örneklerinden birini ortaya koymuştur:

Elhamdülillahi 'llezi halaka's-semâvâtî'l-'ulâ
K'andan tapar hâk-i zemin feyz-i bahar-i dil-küşa

Bürhân-i Hak'dır ey gönül her nesteren nisbetli gül
Sâni olan mümkün degül masnu'dan olmak cüdâ

Tâ hatm-i ahvâl-i derun arz itti akl-i zü-funûn
Ma'bûda oldu reh-nümun taptı tarîk-i ihtidâ

Sâbit Hak'ı gül-nâr eder halkı ki yoktan var eder
 Bir kândan izhâr eder bin turfa lâ'l-i hoş-nümâ
Cem'-i perîşan kim iter reh-berleri sünbül yeter
 Kim tîre topraktan biter eyler gönüller mübtelâ
Hak mahzarıdır her çiçek ger tutsan ey nakkâş şek
 Bir nârven şeklini çek vergil ana neşv ü nemâ
Hat verdi reyhan kim yakın bir Tanrı var ey ehl-i din
 Avzû bi-rabbi'l-âlemin estaizü mimmâ nehâ
Dutmuş Hak'a nergis yüzün açmış hakikat-bîn gözin
 Kılmış nazar görmüş özin sırr-i Hak ile âşinâ
 Bûstânda gör nilüferi tutmuş tarîk-i ber-teri
 Ezhârın olmuş reh-beri gör anda esrâr-i Hudâ
Râh-i talebdîr bî-âded ma'bûda ey ehl-i hîred
 Ger istesen kurb-i Samed sad-berg olur reh-ber sana
Zinhâr mahv ol hikmete bakgıl kemâl-i kudrete
 Nilüfer-i hoş-sûrete gör kim verir âb ü hevâ
 Ger olmasan medhûş tek baksan bir ehl-i hûş tek
 Hakkâ ki berzengûş tek tesbîh-handur her giyâ
Şâh oldu minber yek-sere çıktı şükûfe minbere
 Salvât eder Peygam-ber'e sallû'alâ hayrû'l-verâ
Sahn-i çemende erguvan her bergini itmiş zebân
 Tekrâr eyler her zaman medh-i Aliyyü'l-Murtazâ
Zâyi' geçürmez yâsemin ömr-i lâtif ü nâzenin
 İhlâs ile eyler özin hâk-i reh-i Hayrû'n-nisâ
Turfa reyâhin ser-be-ser kesb etti itr-i müşg-ter
 Hulk-i Hasenden bir eser gül-zâre göstergeç sabâ
Zâhir kılar hûnin kefen lâle kılar yüz pâre ten
 Tutar dönüp târ-i çemen Şâh-i Şehîd için azâ
Âbid-sıfat çekmekde gam olmuş benefşe kaddi ham
 Gûyâ kılar ol pâk hem Zeyne'l-'ibâd'a iktidâ

Gam def'i için her taraf gül-şende çekmiş sebze saf
Bâkır senâsında segaf bulmuş kılar vird-i senâ
Feyz-i Hak itmiş ârzû çıkmış şeyâkık sürh-rû
Kılmış bî-emr-i Hak gulû Sadıkı kılmış pîş-vâ
Kahr ile çerh-i lâciverd ger yasemîni kılrsa zerd
Ne gam çü görgeç ehli derd eyler ana Kâzım devâ
Keşf itmeğe esrâr-i Hak açmış semen sîmin varak
Virmiş ana gûyâ sabak ilm içre şâh-i dîn Rızâ
Lu'bet-sıfat gör zanbakı gül-zâre virmiş revnakı
Olmuş hevâ-hâh-i Takî kesb eylemiş andan safâ
Meddâh tek sûsen dili olmuş medâyih nâkili
Mehdinin olmuş kâ'ili Sultan Nakıyy-i bahr'-atâ
Nesrinin açık defteri olmuş hakâyik mazheri
Andan sıfât-i Askeri fehm etmiş erbâb-i zekâ
Vakt oldu gonce açıla gül hurdesin zâhir kıla
Mehdi zuhûrunu bile fâş ede sırrını kazâ
Her yirde tâ nev-rûz ola gül bûstan-efrûz ola
Nev-rûz tek firûz ola eyyâm-i Şâh-i Evliyâ
Ya'ni gül-i gül-zâr-i cân Hayder imam-i mü'minân
Ol kim anadır bî-güman miskin Fuzûlî bir gedâ

“Lamelif” harfini kullanmayarak yirmisekiz beyitlik bir elifname yazan Fuzûlî'nin Elifname'sinde, ayrıca daha sonra başka örneklere de rastlanan harf atlama durumu görülmüş, “zel ve sin” harfleri mısra başında değil farklı yerlerde kullanılmıştır.

Benderli Cesârî, birden fazla elifname kaleme alan şairlerdendir. 18. yüzyılın verimli şairlerinden biri olan Cesârî'nin murabba nazım şekliyle yazdığı na'tı (Akkuş, 2010: 1145) ve elifname kavramını kullandığı “Elif-nâme-i Pepegî” başlıklı gazeli (Akkuş, 2010: 564) divan şiirinin ilginç örnekleri arasında yer almıştır:

Eyâ şûh-ı cihân mahbûb-ı Hak 'âlem-nümâ
Be-küllî zâta sensün şâfi-i rûz-ı cezâ
Tahiyât-ı selâm olsun mutahhar rûhuna
Senâ vü nat-ı pâkûn eylerüm her dâ'imâ

Cemî-i enbiyânun hâtemisün ey Rasûl
Hadîsün gûş iden bin cân ile eyler kabûl
Hudânun emri ile buldı Cebrâ'il vusûl
Dahî Kur'ân sana hem ümmete oldı 'atâ

Ziyâd olmaklığı aşkum benüm sensün sebeb
Revân olsa gözüm yaşı bana olmaz aceb
Zebânum vasf ider zâtun eyâ 'âlî-neseb
Selîs-i nazm-ı evzânun okur bâ y u gedâ

Şerî'at hükmüne râm oldı cümle hâss u 'âm
Salâhiyyetle âlem buldı yirince nizâm
Dalâletden halâs imiş hemân kasd u merâm
Tapundur bâ'is-i Rahmet zihî bâb-ı ilticâ

Zuhûr-ı aşk âsâr-ı mahabbet ber-karâr
Âşıklar n'ola söyler dilinde nev-eş'âr
Gâyet olmalıdur sana müştâk itibâr
Ferâset ehli bu hâlâta olur âşinâ

Kadem basdun sa'âdet ile mi`râca hemîn
Kemâl üzre felek seyrânın itdün âferîn
العمرک tâcı başında olup şâh-ı güzîn

Muhassal her murâda irdün ey baht-güşâ

Nübüvvet mühri zahrunda idi devlet-me'âb
Visâlün arzû idenler oldı behre-yâb
Hidâyet Hak iderse lâm elif lâ iztirâb
Yolunda bu Cesârî-veş kılurlar cân fedâ

Elif-nâme-i Pepegî

E e evvel be be bende te te tekmiş şî'âr
Sa sa sâni ca ca cânâ ha ha hâsıl-ı esrâr

Hi hi hizmet da da dâ'im za za zâtım kıldı
Ra ra rağbet ze ze zerde se se sevdüm bir yâr

Şa şa şanı ben sa sa salsam da da Dahhâk gibi
Ta ta tan mı za za zâhir a a avn-i Hakk var

Ga ga gâyet fe fe *fenne* ka ka *kâdir* oldum
Ka ka *kâmil* le le *lendim* me me *mesken* bu diyâr
Na na *nâdir* va va *vardır* he he *hem*-dem olacak
Lâ *lâyık* ya ya *yâre* ola cân nakd-i nişâr
Ey Cesârî pepegiler gazeli bu nazar it
Buldu anınla hemîşe bu elif-nâme karar

17. yüzyılın mutasavvıf şairlerinden olan ve eserlerinde harflerle ilgili unsurları çokça kullanan Bosnalı Kâimî, Allah ve peygamber sevgisini dile getirdiği münacât ve na't türlerinde iki elifname (Aydın, 2007: 477-478) kaleme almıştır:

*Elif*kaddün görüb aklın şaşurdu âşıkun ey can
Belâ vâdisine düşüb gezer mecnun-veş hayrân
Temâşâ zevkını sürdi bilenler aşk-ı cânânı
Sevâbum var günâhum var diyenler kaldılar hüsrân
Cemâlün seyrine geldük senünle bakaruz veche
Habîbâ çün hayâlündür bu çeşmümde olan her ân
Haber alduk dudağundan akan su âb-ı hayvândur
Dehânundan Hızır içmiş karanlıkda eyâ insân
Zelîl oldu iden inkâr senün sun'una ey dilber
Ruhuna eyleyen secde melâikdür degül şeytân
Ziyân ıssı ana n'eyler bulınca seni bir tâlib
Senün zâtunda mahv olmuş kamu ednâ ile ayân
Şehâdetden niçün kaçsun muhibbün muhlisün cânâ
Sıfâtun çün vücudı yok senün zâtunsuz ey sultân
Dalâlet ana irişdi seni tanmadı bu mülkde
Tama-kâr oldu dünyâyâ cahîme gitdi o hayvân
Zalemnâ rabbünâ söyler o kim ferzend-i âdemdür
Âlîm oldur sudûr içre ne fikr eylerse bu merdân
Gafûr âyetüni virdün tesellî kullara yâ rab
Fenâ olmak gibi yokdur huzurında eyâ Yezdân

Kanâat virici sensin süluk ehline her demde
Kemâli cümle mahlûkun senündür çünkim ey sübhân
Leke'l-hamd cevher-i hâlün çü sensin fâil-i muhtâr
Menâzil esfel ü a'lâ ki mahv oldı akıl izân
Ne denlü enbiyâ geldi velîler dahi lâ-yuhsâ
Ve bî-yantik ve bî-yübsir deminde kaldı ser-gerdân
Helâk olmak mukarrerdür buyurdun gayr-ı vechünden
Yâ gâfil Kâ'imî sen ben dimekle olamaz seyrân

16. yüzyıl şairlerinden Gazâlî'nin muhammes nazım şekliyle yazdığı münacâtı (Taş, 2008: 646-648) gönle hitaben yazılan dinî içerikli bir elifnamedir:

Elif *Allâhı* anup zikr-i ilâh eyle gönül
 Bâ *bekâ* mülki için n'ola bir âh eyle gönül
 Tâ *temennâ* kıluban Hâlîka râh eyle gönül
 Sâ *sevâb* ister-isen terk-i menâh eyle gönül
 Cim *cehd* ile düris hidmet-i sâh eyle gönül
 Hâ *hisâb* olasıdır tınla kamu yahşı yaman
 Hı *hacîl* olsa gerek ol arada çoklar inan
 Dâl *dâyim* özidür yokdur ana şekk ü gümân
 Zâl *zikr* eyle adın ger varısa sende imân
 Râ *riyâsız* amel et Hakkı penâh eyle gönül
 Zâ *zebûn* olmayagör nefis-ile şeytâna uyup
 Sin *saâdetle* yörü sıdk-ıla Rahmâna uyup
 Şin *şeriatla* düriş âyet-i Kurâna uyup
 Sâd *sarf* eyleyigör ömrini ihsâna uyup
 Dâd *zâyi* işe pes ömri tebâh eyle gönül
 Tâ *tahâret* aluban eyle namâzın güzâr
 Zı *zuhûr* olasıdır hayr-ıla şerrün ne ki var
 Ayn *âlemde* bir iş işlemedün Hakka yarar
 Gayn *gaftetde* neçe bir olası leyl ü nehâr
 Fâ *firâkında* gözin yaşını râh eyle gönül
 Kâf *kahrına* beli deyen erer lutfâ hemin
 Kef *kesb* eyle düriş tâ bola hem derdün emin

Lâm *lahd* olduğu dem tınla sana kar-ı zemin
 Mim *müşkil* işini bilmiş olasin o demin
 Nûn *nehy* eyle yeter nâme-siyâh eyle gönül
 Vâv *varmağa* yerün taht-ı türâb olduğunu
 He *henüz* bilme-misin dünya harâb olduğunu
 Lâmelif *lâ* deyene dürli azâb olduğunu
 Yâ *yakin* bil Gazâlî sûr u hisâb olduğunu
 Demidür tevbe kılup terk-i günâh eyle gönül

19. yüzyıl mutasavvıf şairlerinden Bendî Mustafa Baba da harflerle ilgili unsurları divanında değişik şekillerde kullanmıştır (Çelik, 2010: 208-209). Noktasız ve lebedğmez gazelleri de olan şairin ilahi aşkı ele aldığı bir murabbası elifname özelliği göstermektedir:

Elif *el* çekmezem ol şâha cândan mübtelâyım ben
 Be *bilürsen* ana hayli zamândan mübtelâyım ben
 Te *terzi* etvârına kayd dil andan mübtelâyım ben
 Se *senâlar* idüb Hakka nihândan mübtelâyım ben
 Cim *cemâlin* gören üftâdeler kılmaktadır zârı
 Hâ *hüsün* şem'ine yandırmada pervâne nâ-çârı
 Hı *haşre* dek melek-simâ dökem gözyaşını bârı
 Dal *delâl* hakkı-çün belli bir andan mübtelâyım ben
 Zal *zelîlim* bu aşkın odu vücûdum yaksa lâyıkdır
 Ra *raziyım* dü-çeşmimden müdâm kan aksa lâyıkdır
 Za *zârım* aşk-ı râhında semâya çıksa lâyıkdır
 Sin *senin* hüsnine bezm-i dîvândan mübtelâyım ben
 Şin *şifâ* zahmıma senden umub geldim kerem kânım
 Sad *sığındım* meded şâhım bu yolda arttı efgânım
 Dad *zaîfim* zaîfim eyle af ne ise isyânım
 Tı *tâkatım* geldi çehâr bi yandan mübtelâyım ben
 Zı *darbî* aşkınla şehr-i mülküm pâyı-mâl oldu
 Ayn *ayeni* hayâlimsin kulun gör nâ-mecâl oldu
 Gayn *gark* oldu bu bahre dil-i ummânım ne hâl oldu
 Fa *feyz-i* lutfunile hû ayândan mübtelâyım ben

Kaf *karâr* eylemez câna gönül aşkda yorulmaz gör
 Kef *kemâl* ehlinin hâli bu râh üzre sorulmaz gör
 Lam *lâli* lebine karşı kaşı turrâ dudulmaz gör
 Mim *Mevlâ* katımız bezm-i dîvândan mübtelâyım ben
 Nun *ne* çâre ideyim zahmı aşkda gayrı ben şâhım
 Vav *varub* zâr idem bâba hesabsız oldu günâhım
 He *hû* aşkınla çekem tâ tükenmez haşre dek âhım
 Ya *Ya 'kub* gibi Bendî eşkiyandan mübtelâyım ben

16. yüzyılda yaşayan Senî Ali, tasavvufi konuda elifname yazan şairlerden biridir. Allah aşkını ve peygamber sevgisini dile getirdiği elifnamesinde (Candan, 2012: 636-639) alfabetik sıralı kelimeleri her beytin ilk mısrasına yerleştirmiştir:

Elif *Allâh* zatına oldu işâret mutlakâ
 Hem elif tabir-i ülfetdür Hudâ halka şehâ
 Bâ *bekâdan* sâdır olan ruh u cevher ol durur
 Kim ana ruhum durur didi haberde Mustafâ
 Tâ *tebârek* nefis-i kül mevcud olmakdur delîl
 K'ol sebebdür cüz ü küllün fitratına ibtidâ
 Sâ *sübût* ider ki senden çok netâyic gelmege
 Arş u ferş ü hem anâsır hem tabayile serâ
 Cîm *cemâli* nurunu eşyâya saçdı ol cemîl
 Tâ ki mevcud oldılar ol dem âdemden bî-hafâ
 Hâ *hayât-ı* hayyı Hak hay kıldı eşyâyı tamâm
 Tâ müsebbih oldılar Mevlâyâ dâ'im ey fetâ
 Hı *hayâl-ı* vasl-ı Hakk eşyâya düşdi bî-gümân
 Tâ visâli şerbetiyle kana cümle bî-riyâ
 Dâl-ı *devlet* râh-ı aşka bunlara oldu delîl
 Davet ide aslına ervâha olup reh-nümâ
 Zâl *zât-ı* bahr-ı Hak cezbât ile cûş eyledi
 Tâ ki râci ide asla bunları Rabbü'l-alâ
 Râ *resul-ı* rahmet-i Rahmân irüben bunlara
 Hâne-i tevhîd kapusına didi essalâ

Zâ *zülâl-i* feyzine kandırdı ervâhı tamâm
Tâ nasîbi ile her biri kanup didi kefâ
Sin *saâdet* mülkine her biri oldu pâdişâh
Kim ana ehl-i tasavvuf didiler dâru'l-likâ
Şin *şühûd-ı* vech-i mutlakla müşerref oldılar
Gördiler kim bâtil imiş ol ki dirler mâsivâ
Sâd *sâim* oldılar mâ-dun-ı Hakdan cümlesi
Hamr-ı vasl-ı dilber ile mest olup buldı safâ
Dâd *zamm* etdi vücudın her biri aslı ile
Tâ dalâletden necâtı virdi rahmetle Hudâ
Tı *tahâret* şerbetin çün nuş kıldılar kamu
Gözlerine gayr-ı Hak bî-şübhe görindi fenâ
Zı *zuhûr-ı* vech-i Hak kıldı tecellî cânlara
Göz açup gördiler eşyâyı kamu doldı ziyâ
Ayn *ayn-ı* zât gördiler sıfâtın bî-gümân
Pes fenâdan sonra buldı cânları ayn-ı bekâ
Gayn *gayr-ı* zât-ı Hak mevcud yokdur gördiler
Bildiler vâhidedür a'dâd-ı mücmel bâtinâ
Fâ *fenâdur* sûret-i eşyâ velîkin cânları
Bâkidür Hakk ile dâ'im buluban bî-hadd 'atâ
Kâf *kâdir* kudretin makdura takdîr eyledi
Tâ ki makdurât anun ile buldılar nümâ
Kef *kâfi-i* Hudâ her şeye olduğın kefil
Kâmil olan görüben hükmüne virdiler rızâ
Lâm *lutfını* görüp her câna sârî olduğın
Pes didiler innehu ma'nen cemî'u evliyâ
Mîm *mâlik* mülki üzre gördiler kim gayrı yok
Bildiler mâlikü'l-mülkün durur hükm-i kazâ
Nun *nur-ı* zâtını çün saldı ervâha İlah
Def oldu mâsivâ zulmât ol dem bî-riyâ

Vâv *vicdân-ı* vahdetinde cânları gark oldu bil
 Tâ velâyet halvetinde buldılar bî-reyb câ
 He *hüviyyetden* dinildi kul huvallâhu ehadd
 Yani din kim külli şey'in hâlik illâ vechunâ
 Lâmelif *lâ-raybe* kim Hakkun durur vârlık hemân
 Mâsivâsı zıll-ı zâ'ıldür yâ bâd-ı hevâ
 Yâ *yedullah* gayr-ı Hak vehmin hicâbın ref idüp
 Ey Senî tâ kâim oldu Hakk ile cân dâimâ

18. yüzyıl şairlerinden Fahrî Ahmed'in şerh ettiği Nesîb adlı bir şaire ait olan elifname, kıt'a nazım şekli ile yazılmış ve harfler mısraların içine serpiştirilmiştir (Öztürk, 2012: 176-177). Manzume, bu yönüyle diğer elifnamelerden farklılık göstermektedir:

Elifden başladı dil ba'da *buldı* sırr-ı ruhani
Tedenni eyleyüp tadan *sebat* ümmid edüp sâda
Cemale erüben cimden *halâvet* buldı ha ile
Hayal-i hama aldanmaz gönül dal ile *dünyada*
Zülâl-i vasl-ı Hakda ra gibi *reyyan* iken âhir
Zihi lutf-ı *sa'âdet* gördi di'dem sin ile zâda
Şarab-ı aşkı içdi şın ile sadm *safasına*
 Erişdi dil *ziya-i* dâdı buldı ta-i *Tâhâda*
 Giderür zıda cehlün *zulmetini* himmet-i mürşid
 Ayınla *ayn'a* erdim gayrdan geçdim kamu *gâda*
Felâha fâda irmek isteyen mürşid elin tutsun
 Dili *Kaf'ında* Anka eylesün ol pîri ma'nada
Kemal-i marifet bulsun *ledünni* lezzetin datsun
 Bu *mülk-i* fâniyi mim ile virsün cümleten bâda
 لمن الملك *nidasın* nun ile kalbe işitdürsün
 Vilayet tahtına vav ile şah olsun o şeh-zade
 Hele ha-i hüviyyetden değil mi iş bu bu ma'niler
 Bilür ârif olan kadrün kamu münkir kalur *lâda*
 Sakın tâ gibi alma üstine dünya vü ukbâyı
 Seni alt itmeden alt it nitekim oldılar *yâda*

Hele karga gibi bed meşreb ü zışt-hû olur münkir
Okur bir noktayı iki anun çün kaldı ‘amyâda

Eb ü ced sırrın istersen Nesibim nisbetin anla
Tutup daman-ı şeyhi ruz u şeb durma elif bâda

Yirmi dokuz harfin her birinin bir göstergesi olduğunu söyleyen 16. y.y. şairi Nidâî, “Der Beyân-ı Hurûf-i Tehecci” başlıklı şiirinde (Öztürk, 2012: 180-181) sembol olarak gördüğü harflerin anlamlarını açıklamıştır. Kelimelerin, mısraların başında veya içinde olması ve harflerin sadece alfabetik düzen oluşturma vasfının değil simge olarak anlama dâhil edilmesi yönüyle benzerlerinden ayrılan bir manzumedir:

Elif: *Allah* adın işaret ider
Bî: *bâtın* tarîkın beşaret ider
Ti: Tangrı kelamın *tilavet* idün
Tutun emrini cümle taat idün
Si: eyle *sena* Hakka bul çok sevab
Cim: açıla *cennetden* üstüne bab
Ha: *Hakdan* helalin dile her zaman
Hı: *hayrını* halk ide Hâlık heman
Anun dalı *derde* devadur bilün
Dil ü canum ana fedadur bilün
Şu kim bilmedi zâli *zilletdedür*
Zelil olur ol kimse mihnetdedür
Eğer rı olursa *refîkun* senün
Şehâ toğrı yoldur tarîkun senün
Zi komaz seni *zar* ile bi zevâl
Koma zerrece gönlün içre melâl
Sin oldu *sa’âdet* sana vü bana
Hudânın bu lutfin dahi gel ana
Şefa’at dinilmezdi şın olmasa
Şekavet olurdu bu din olmasa
Olur sâdı *sâdıklara* pür safâ
Safâ ehli bilür nedür bu sadâ

Ziyafet içündür bize dâdı bil
 Hurufi onat anla i' dâdı bil
 Tı *Tâhâ* durur hem zı zaharü'l-fesâd
 Bu *remzi* onat bil dilersen reşâd
 Ayn *ilmün* evvelki harfi olur
 O sırrı bu âlemde âlim bilür
 Gayn *gayrılardan* dimekdür kesîl
 Gama düşme âlemde Gaffarı bil
 Fi harfini gör *fazl-ı* ferd ü Ehad
 Fena olmaya okıyan ta ebed
 Bana çünkü *kâf* oldu evvel sabak
 Anınçün dilümde hemin ışk-ı Hak
 Bu dünyaya bünyad olan *kaf* imiş
 Esahh buna en-nunı ve'l-kaf imiş
 Bunı bil ki lâm aldı *lutfi* Hudâ
 Bizümçün durur yani zıll-ı livâ
Muhammed hakkıyçün bu müminlere
 Mim oldu alâmet selam anlara
 Hurufin birine dinür çünkü *nun*
 Okı harfi ma'ni bil ol zû-fünun
 Biri vav olur *vuslata* ibtidâ
 Kamu halka istemek anı revâ
Hidayet idüp bize hayı İlah
 Özinden yana yani gösterdi râh
 Şehâ *lamelifden* alâmet ayân
 Değil gayrı illa Hudâ var heman
 Gelüp *yâya* hatm oldu ma'niler
 Nazar eylesün kim ki ma'ni diler
 Çü bildüm bu ma'nayı ifkâr ile
 Söze ibtidâ itdüm ikrâr ile

Diledüm ki takrir idem var mahal
Yigirmi tokuz pür nasâyih mesel

Bu cümle hîkayetde on bâb ola
Kamusı ma'ani ma'ârif tola

Klasik edebiyatımızda Nesîmî, Hatâî, Kâimî, Benderli Cesârî gibi bazı şairler, birden fazla elifname örneği vermişlerdir. Fakat edebiyatımızda en çok elifname yazan şair 18. yüzyılda yaşamış olan Bursalı Feyzî Efendi'dir. Dokuz elifnamesi tespit edilen şair, eserlerinde Allah'a yakarmış ve tarikat yoluna girenlere nasihatlerde bulunmuştur (Öztoprak, 2006: 137). Biri gazel ve sekizi müseddes şekilleriyle kaleme alınan elifnamelerin biri de ters sıralıdır. Ayrıca şairin elifnamelerinin haricinde harflerle ilgili hususiyetlerin ön planda olduğu bi-nukat, leb-değmez, zencir, muvaşşah örnekleri ve ebced sırasıyla meydana getirdiği iki ebcednamesi mevcuttur:

Elf *Allah* için zikr ü fikrün daima
Bâ *bu* dehrün Halıkıdur çün cenâb-ı Kibriya
Tâ *tevekkül* babıdur matlab meger kim âşika
Sâ *sena* vü hamd ü şükr it halüne subh u mesa
Cim *cennetten* garaz çün rü'yet-i didardur
Hâ *habibi* hürmetiyçün göstere Bârî Huda
Hı *Huda'nun* nutkıdur lâ-taknetû min-rahmeti
Dâl *devlettür* bu müjde hâs u 'âma zahidâ
Zâl *zillet* semtine meyl itme isyan eyleyüb
Râ *reha* bulmak dilersen ibtida vü intiha
Zâ *zen-i* dünyayay meyl itmez o kim merdanedür
Sin *salimdür* gumum-ı dehrden müjde ana
Şın *şühben* var ise ey talib eyke tecrîbe
Sad *subh* u şâmın olsun matla-i zevk u safa
Dad *dâl* olma uyup her dem heva-yı nefsüne
Tâ *tahür* eyle riyadan kendüni ey mübtela
Zî *zalam-ı* şebde bi-dar ol yürü encüm gibi
Ayn *ibretle* nazar kıl âleme hikmet nola

Gayn *gayret* kıl tarik-i Hak'da ir bir menzile
 Fâ *feragat* köşesinden ola emniyyet sana
 Kâf *kurbiyyette* Anka-meşreb ol her vech ile
 Kef *kerkes-veş* dolaşma cife-i dehre dilâ
 Lam *levh-i* dilde tahrir it nasihat sözlerüm
 Mim *maksudun* ola dergâh-ı izzetde deva
 Nun *nakd-ı* ömrünü sarf itme âlemde tehi
 Vav *vardur* kale-i nutkumda sûd-ı bi-riya
 Ha *hidayet* iste Hâdî'den hidayet bulasun
 Lam-elif *lâ-kayd* olur Hak'dan kula olsa 'ata
 Yâ *yiter* nazmı uzatma muhtasar kıl pendüni
 Olmasun bizar anı eyleyenler Feyzîyâ

İbtida âşık isen sırruna bir mahrem bul
Ba'dezin bu dil-i mecruha deva merhem bul
Teşne olma bu cihan varına hoş âlem bul
Sabit ol kavlüne her demde dem içre dem bul
Cehd idüp Ka'be-i maksudını ara hem bul
Hâsılı zümre-i irfana karış âdem bul
Hızr-veş geç zulumatı içegör ab-ı hayat
Damenün destüne almış gezeyor peyk-i memat
Zal-veş riş-i sefidünden utan bul derecat
Rüstem olsan sana göstermeye devran sebat
Zahmet-i mevti çeker her kişi yok zerre necat
Sen gönül arif isen derdün içinde em bul
Şöhret-i devlet-i dünyaya sakın aldanma
Suret-i zinet-i unvan ile bâki sanma
Zarar-ı faizi bil ateş-i gabna yanma
Tahir ol bu zen-i dehrün sözine inanma
Zahira itdüğün işden dün ü gün utanma
Ayn-ı ibretle bak ayine-i dehri kem bul

Gayret it rah-ı mahabbetde gönül şam u seher
Fikr idüp menzil-i maksuda eriş eyle eser
Kısmetin virdi çü Kassam-ı ezel çekme keder
Kerem ü lutf-ı Huda'dan dile ey ehl-i hüner
Lutf u ihsan u kerem gayriden istersen eğer
Menba-ı cûd-ı gına dehrde bir hatem bul

Nâ-ümid ılma Huda'nun dün ü gün rahmetine
Varmaz akli kulun âlemde Hak'un hikmetine
Herkesün aslını sorma nazar it izzetine
Lâ-cerem virme gönül fani cihan zinetine
Yak چراغ-ı himemi fakr u fena devletine
Feyzîyâ bezm-i kadeh-bahşuna bir hemdem bul

Gazel şeklinde bir düz bir de ters sıralı elifname örneği veren Sâdık Kemâlî, halveti dervişlerindedir (Kınay, 2013: 1208-1210) ve her iki eserinde Allah aşkı, peygamber sevgisi, nefsin terbiyesi, dünyanın geçiciliği gibi tasavvufî konuları işlemiştir:

Elf *Allâhu* anuben yine kıl bir eyü kâr
 Be *bekâ* mülkünü iste fânidir bildün bu dâr

 Te *temennâ-yı* cemâl ile Hudâdan dün u gün
 Se *sevâbı* hâlas idüb yar ile ol hem civâr

 Cim *cemâl-i* aşk-ı dilberden irak olma sakın
 Hi *hayât-ı* cavidân bul câ idin darü'l-karâr

 Hı *hayâl-i* dilberi salma gönülden ârif ol
 Dal *delil* kıl aşkını elünde iken ihtiyâr

 Zâl *zelil-i* aşk olan zilletde kalmaz âşikâr
 Rî *rivâyetdir* ki âşıklar olurlar bî-karâr

 Zî *zülâl-i* şerbetinden mest olan rûz u ezel
 Sin *sekahum* rabbuhum hamrın içey leyl ü nehâr

 Şın *şehâdet* şehrine âşıklar olmuş pâdişâh
 Sad *safâsı* şerhin etmekde lisânım inkisâr

 Dad *ziyâ* virdi cemâlî dilberin âlemlere
 Tı *tahâret* isterisen âşık ol eyleme 'âr

Zı *zuhûr* oldu cemâl-i pertevinden ay u gün
 Ayn *inâyetle* nazar kıldı bize lutf-ı nigâr
 Gayn *ganî* olmak dilersen âşık ol fî-küllî-hâl
 Fe *fenâ-fillâh* olana lutf ider Perverdigâr
 Kâf *kıyâmet* kâmetinden zâhir itdi zü'l-celâl
 Kef *kerâmetler* cemâlinden görünür âşikâr
 Lam *la'lûn* şerbetidir ayet-i yuhyil-ı'zâm
 Mim *melâhat* sende hatm oldu belî ey şehriyâr
 Nun *nihâyetsiz* güzelsin ey nebîler serveri
 Vav *visâlündür* murâdım göstere o Kirdigâr
 He *hilâlün* kabe kavseyn ayetinün şerhidir
 Lamelif *lâ-şekk* sebebsin hilkat-i berr ü bihâr
 Yâ-yi *yâri* kıl Kemâl-i Sâdika ey şâh-ı dîn
 Medhe ikdâm eyleyende kalmasun bile na-çâr

Na't türünde yazılan en güzel ve meşhur elifnamelerden biri de Kıbrıslı Kuddûsî'ye aittir (Pala, 1995: 39). Mısra başlarında kullandığı alfabetik sıralı kelimelerin seçiminde dahi şair, peygambere olan sevgisini sammiyetle göstermektedir:

Elif *Allah'ın* Habib'idir Muhammed Mustafa
 Be *beni* dûr etmesin aşkından ol şahın Huda
 Te *teşerrüf* eylerim ism-i şerifin yâd ile
 Se *sewab* olur anı yâd edene bi-dah şeha
 Cim *cemali* nurunun bir zerresidir afitab
 Ha *hayat-ı* cavidan bulur olan âşık ana
 Hı *Halil'dir* Huda'nın em Resul-i bi-güman
 Dal *dedi* peygamberimdir ol Habib-i ba-safa
 Zel *zelil* olmaz ana her kim eyler ittiba
 Rı *risalet* tahtının sultanı fahr-ı enbiya
 Ze *zeval* yok şer'ine anın ilâ-yemi'l-kıyam
 Sin *saadet* bulursan ol şaha edeb iktida
 Şın *şefaât* tacını başına giydirdi Huda
 Sad *salât* u selam olsun ana bi-inkıza

Dad *dalalet* üzre etmek ümmeti hiç ictima
Tı *taparlar* Hakka ancak dileyip vasl u lika
Zı *zuhur* etdikde nuru gitdi küfrün zulmeti
Ayn *âlemlere* rahmet geldi ol hayrî'l-vera
Gayn *gârât* eyledi aşkı bu gönlüm şehri
Fe *fırakıyla* tutuşup yanarım subh u mesa
Kaf *kudumîyle* teşerrüf eyledi halk-ı cihan
Kef *Kerim'dir* sailine bi-hesab eyler atâ
Lam *Livaü'l-Hamd'i* ihsan etdi Yazdan hem ana
Mim *mahabbet* eyleyen bulur o sultana alâ
Nun *nebler* hatemidir hem kamunun efdali
Vav *vücuda* geldi anınçün bu arz ile sema
He *hidayet* bulmuşuz anınla biz hak rahına
Lamelif *lâ Lâ-Yezal'in* dostudur ol "Ta ve Ha"
Ya *yaraşur* Halik u mahlûk anı medh etmeğe
Sen de Kuddusî anın meddahı olgıl daima

Latîfî Tezkiresi'nde "şairlerin en güzeli" olarak anılan 15. y.y. şairi Melîhî (Canım, 2000: 508), eserde sadece bir bölümü verilen ve kaside şekliyle yazıldığı belirtilen bir elifnameye sahiptir. Şaraba olan düşkünlüğü ile bilinen şairin ancak bu sayede rindane söyleyişler dile getirdiği ifade edilmektedir. Melîhî'ye ait bu manzume din dışı konuda yazılan elifnamelere güzel bir örnek teşkil etmektedir:

Ol kadüne öykündüğüçin serv ü çenar
Olmadı bunlara güftar ne reftar ne yar
Begüm bad-ı saba zülfüne tuş oldu meger
Ki dil ü can iline misk ü abir itti nisar
Temenna iden ancak tapunı ben değülem
Bu hevayile geçer şeyh ü feta mihr-i kibar
Seradan çekerdüm ahı Süreyyaya irer
Yıllar ie sana bir gün ne aceb itmedi kar
Can gözi görür nur-ı cemalinü senün
Levh-i dilde yed-i kudret yazalı nakş u nigar

Hayat-ı edebî buldı visalüne iren
Firkatün zehrin içer niceler leyl ü nehar

Hatundan utanır nush ile reyhan sülüs
Ta muhakkak sana manend olalı hat-ı gubar

Bu şairlerin haricinde klasik şairler arasında Dükakinzâde Ahmed, Giritli Aşkî, Fakîh, Haşimî, Fahîr, Bakâyî, Selâmî, Câferî Baba, Günahkâr, Seyyid Halvetî, Zekî ve Nazîm'in birer elifnameleri olduğu tespit edilmiştir.

Memî Can Saruhânî ve Elifnamesi

Evlîyâ Çelebi'nin Seyahatname'sinde İstanbul'u anlattığı ilk ciltte "Fetihten sonra Fatih zamanındaki evliyaullahları ve diğerkabir sahiplerini bildirir" başlığı altında "Kutuplar kutbu, Şeyh Memîcan Efendi" (Kahraman, Dağlı, 2013: 207) olarak zikrettiği bu zat hakkında tarihî kaynaklarda yeterli bilgi bulunmamaktadır. Manisa'nın Saruhan ilçesinde doğan Memî Can, ilk tahsilini burada yaptıktan sonra Manisa, Bursa ve İstanbul'da Uşşaki tarikatına dâhil olmuş, Halvetilik tarikatının en önemli kollarından biri olan Uşşakilik kolunun kurucusu Hüsâmeddin Uşşakî'ye mürit olmuştur (Kılıç, 2004: 86). Büyük şeyh Hasan Hüsâmeddin Uşşakî'nin silsilesinin, yetiştirdiği yüzden fazla halife içinde sadece Memî Can ile günümüze ulaşabilmesi tasavvufi bakımdan önemli bir değer taşımaktadır. 1600'de İstanbul'da vefat eden Memî Can'ın silsilesi şeyh Ömer Karîbî ile devam etmiştir (Kılıç, 2002: 206). Lubbu'l-usûl fî mârifeti't-tarîki'l-vusûl, Metâlibu's-sülûk ve Uknûmu'l-hikem fî mârifeti'l-sırrî'l-kıdem (Bursalı Mehmet Tahir, 1972: 151) isimli tasavvufi muhteviyatta üç eseri bulunan Memî Can'ın bir divanı da vardır.

Memî Can'ın Divan'ının tespit edilen iki nüshasının yalnızca birinde rastlanan elifname, Prof. Dr. Mahmut Erol Kılıç'tan edinilen Karîbî, Tâlibî, İrşâdî ve Memî Can Saruhânî'nin şiirlerinin bulunduğu nüshada mevcuttur. 60 varaktan oluşan yazmanın kırmızı renkli cildi ve sarı renkli sayfaları oldukça hasarlıdır ve okumayı güçleştirecek su izleri, yırtılmalar vardır. Şiirlerin ayrıca başlıkları olmayıp bir sayfada ortalama 19 satır yazılmıştır. Memî Can'a ait şiirler 27b-38b sayfaları arasındadır, elifname ise eserin 35a sayfasındadır.

Dinî konularda yazılan diğerkpek çok elifname şairi gibi Memî Can da tevhid ifadeleri ile şiirine başlamıştır. Eserde Allah, sıfatları ile zikredildikten sonra İslam'ın temel esasları ve Hz. Muhammed'e olan sevgi, müminin taşıması gereken temel özellikler gibi konulara kısaca değinilmiş, Allah'ın sıfatlarıyla başladığı sözünü "hu" zikriyle tamamlamıştır.

Mutasavvıf bir şair olduğu, eserin şeklinden ziyade muhtevasına özen verdiği için şiir şekil bakımından kusurludur. 11'li hece ölçüsüyle yazılmış olmasına rağmen hece sayısının

tutmadığı mısralar dahi vardır. Ayrıca başka elifname örneklerinde mevcut olan harf atlama durumu bu şiirde de görülmüştür. “zel” harfi ile başlayan mısralar yazılmamış, “gayın” harfinin geçtiği kelime mısra başında kullanılmamış ve dördüncü bendin son mısrası eksik kalmıştır. Genel olarak divanı incelendiğinde Memî Can’ın kuvvetli bir şair olması, şiirlerde bu tür benzer kusurlara rastlanılmaması ve elifnamenin şaire ait divan nüshaları içinde sadece birinde mevcut olması nedeni ile nüshalar arası karşılaştırma yapılamaması bu kusurlarının en azından bir kısmının kâtime veya müstensihe ait olduğunu düşündürmektedir.

Tasavvufi eserlerinin yanında seksen civarında şiiri ihtiva eden bir de divan yazmış olan Memî Can ve şiirleri hakkındaki çalışmamız, en kısa zamanda tamamlanacak ve edebiyat dünyasında yeteri kadar bilinmeyen Memî Can’ın şair kimliği bilim dünyasına kazandırılacaktır.

Elif Allah birdür elhamdülillah

Be Bâri Teâlâ barekallah

Te tekir-i Hakkdur anlagıl vallah

Se sevabda konan varlıkdur ey şah

Cim Cebbarın cemal pertevdür

Ha Hakkın olan kullarıdur

Hı Hallakun hazinesi evidür

Dal derdine konan varlıkdur ey şah

Zel

Re Rezzakun rızasına girenler

Ze zümre-i Muhammede irenler

Sin sidretü’l-müntehaya irenlerdir ey şah

Şın şadide konan varlıkdur

Sad su miyah ramazanı tutandur

Dad darbile küffarı kırandur

-

Tı torağı dererdüm oldı derde

Zı zillullah konuldı gör yerde

Ayın ayne’l-yakindür gayn-ı serde

Fe fehminde konan varlıkdur ey şah

Kaf Kuran kurundan kıldı kudret

Kef kelamı gör nedir külli himmet

Lam lezzât-ı ezeldür ana minnet
Mim mülkünde konan varlıkdur ey şah

Nun nur-ı Mustafa'nın nola namı
Vav varanlar vahdetde oldı camı
He hazretinde hu didi hele Memi
Ye yolında konan varlıkdur ey şah

Ömer Karîbî ve Elifnamesi

Ömer Karîbî Efendi, “Kutub Ömer Efendi” veya “Dede Ömer Karîbî” adlarıyla meşhur bir Halveti-Uşşaki şeyhidir. Hasan Hüsameddin Uşşakî'nin halifelerinden Memî Can Saruhânî'nin halifelerindedir. Uşşaki silsilesi Memî Can'dan sonra Ömer Efendi ile yürümüştür. Hakkında fazla bilgi bulunmamakla beraber 1605'te Gelibolu'da vefat ettiği bilinmektedir. Çanakkale'nin meşhur erenlerinden Câhidî Ahmed de dâhil olmak üzere yirmi halife yetiştiren Ömer Efendi'den sonra tarikat iki kola ayrılarak Keşan'da Ali Sinan Efendi ile Kilidbahir'de ise Câhidî Ahmed Efendi ile devam etmiştir (Kılıç, 2001: 145). Pek çok mutasavvıf gibi düşüncelerini samimiyetle dile getirirken şiir dilini kullanmayı tercih eden Ömer Karîbî'ye ait bir divan da mevcuttur. Ahmed Câhidî, onun şeyhi Ömer Karîbî ve onun şeyhi Memî Can'ın şiirlerini içeren divanın bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi Hasan Hüsnü Paşa Koleksiyonu 796 numaralı yazmada mevcuttur. Tespit edilen elifname örneği ise sadece yukarıda bahsedilen Prof. Dr. Mahmut Erol Kılıç'tan edinilen nüshanın 20a sayfasında bulunmaktadır.

Allah'ı onun sıfatlarıyla zikrettikten sonra şair, tasavvuf yolculuğu içinde katedilmesi ve kazanılması gereken unsurları sayarak tasavvufi bir elifname meydana getirmiştir. Alfabetik düzene uyulmuş olsa da harf dizisi ile başlayan kelimelerin yerlerinin düzenli olmadığı, dörtlüklerin bir kısmındaki bazı mısranın bu dizilişte yer almadığı görülür. Şiirlerinde hem hece hem de aruz ölçüsünü kullanan Ömer Karîbî, dörtlüklerle yazdığı elifnamede hece ölçüsünü kullanmış, fakat hem ölçüde hem de kafiyede kusurlar tespit edilmiştir. Memî Can gibi şiirlerinde şekil konusuna çok önem vermese de hataların en azından bir kısmının metni yazan kişiye ait olduğu, Ömer Karîbî'nin diğer şiirlerinde bu tarz kusurların çok fazla olmamasına bakılarak söylenebilir:

Elif *Allah* a'zamdur
 Azîmü'ş-şan Teâlallah
 Be *Bâri* bir bürhan ider
 İhsan u neval Allah

Te *Tevfik* tevbe-yi âbid
Se *Sevab* müminde sabit
Cim *Cebbarun* cebri lâ
Bir şan Hakk-ı Zülcelal Allah

Ha *Hayyu* 'l-Kayyum u kudret
Hı *Hayrü* 'l-halk içre Ahmed
Dal *Delil-i* nurı-ı Muhammed
Zel *Zülal-i* Zülcelal Allah

Re *Rıza-yi* Hak riyazet
Ze *Zümre-i* salahiyet
Sin *Sırr-ı* Hakka yok gayet
İrişdire kemal-Allah

Şin *Şarab-ı* Hakk-ı sübhan
Sad *Salat* sıdk u ru-mân
Dad *Ziya* u nur-i Rahman
İde bize menal Allah

Tı *Tarikinde* olan tabir
Zı *Zill-i* has olan zahir
Ayn *irfanda* mahir
Odur makbul hal-Allah

Gayn *Gayret* ü niyet
Fe *Firak-ı* ferdaniyyet
Kaf *Kavl-i* Hakka kurbıyyet
İdenler didi kal-Allah

Kef *Kelam-ı* küll-i i'lam
Lam *Lika-i* din-i İslam
Mim *Muradım* daru's-selam
Nun *Nur* u zeval Allah

Vav *Vela-i* vahdet kâni
Hu diyen bulur anı
Karibi'nin lâ nişanı
Ye *Yüsrili* visal-Allah

Sonuç

Elifnameler, klasik ve halk edebiyatımızın müştereklerinden olup mısraların, beyitlerin veya bendlerin ilk harflerinin alfabetik sıraya göre düzenlenmesinin esas alındığı metinlerdir. Daha çok dinî içerikte yazılan elifnamelerin din dışı konularda yazılmış örnekleri de mevcuttur. Elifnameler, divan şiirinde mesnevi, kaside, gazel, murabba, muhammes, müseddes nazım şekilleriyle; halk edebiyatında ise koşma ve destan nazım şekilleriyle kaleme alınmıştır. Bu yönleriyle elifnamelerin şekil ve muhteva bakımından ortak bir özelliklerinin mevcut olmadığı ve daha çok harflerle ilgili bir tertip unsuru olduğu için, diğer harflerle ilgili sanatlarda olduğu gibi, elifname bir söz sanatı olarak kabul edilebilir.

Divan edebiyatında dikkat çeken elifname şairlerinden Benderli Cesârî, Nesîmî, Hatâî, Bursalı Feyzî, Sadık Kemâlî, Kâimî, Mihrî Hatun gibi bazı şairler birden fazla elifname örneği oluşturmuşlardır. Bursalı Feyzî, Nesîmî, Hatâî, Sadık Kemâlî gibi bazı şairler alfabetik sıralı elifnameler ile birlikte tersten sıralanmış elifname örneği de yazmışlardır. En çok elifname sahibi şair ise dokuz elifname örneği kaleme alan Bursalı Feyzi'dir.

Farklı dönemlerde Uygur, Arap ve Latin alfabelerine göre düzenlenmiş metin örneklerinin mevcudiyeti elifnamelerin Türk edebiyatındaki yaygınlığını göstermektedir. Şimdiye kadar elifnameler ile ilgili yapılan çalışmalarda yeni örnekler tespit edilmeye devam edilmektedir. 16. yy. halveti şairlerinden Memî Can Saruhânî ve Ömer Karîbî'nin divanlarında yer alan elifnameler bu çalışma ile bilim dünyasına kazandırılmaya çalışılmıştır.

Kaynaklar

- Ak, C. (1987). *Muhibbi Divanı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Akkuş, Y. (2010). *Benderli Cesari'nin Divanı ve Divançesi (İnceleme-Tenkitli Metin)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Arat, R. R. (1991). *Eski Türk Şiiri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Arslan, M. (2007). *Mihri Hatun Divanı*. Ankara: Uyum Ajans.
- Arslan, Z. (2010). *Divan-ı Suzi-i Sivasi Tenkitli Metin-İndeks*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ayan, H. (2014). *Nesimi Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Türkçe Divanının Tenkitli Metni*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Aydın, M. U. (2007). *Kaimi Divanı Transkripsiyonlu Metni ve Tahlili*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bursalı Mehmet Tahir, (1972). *Osmanlı Müellifleri 2*. Cilt. İstanbul: Meral Yayınları.
- Candan, G. (2012). Senî Ali'nin Elifnamesi, *Turkish Studies*, 7/1, 631-641.
- Canım, R. (2000). *Latifi Tezkiretü'ş-Şuara ve Tabsiratü'n-Nüzama (İnceleme-Metin)*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Celep, Ö. (2013). *Halk Şiirinde Elifname Söyleme Geleneği ve Elifnamelerde Eğitim Unsurları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çelebioğlu, A. (1998). *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Çelik, H. (2010). *Bendi Mustafa Baba Divanı (İnceleme-Metin)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çetin, İ. (1992). Elifnameler ve Sefil Ali'nin Bir Elifnamesi. *Milli Folklor*, 16, 39-43.
- Demirel, M. (1996). Âşık Paşa'nın Elifnamesi ve Dil Özellikleri, *Bilig*, 3, 203-246.
- Elesger, İ. (2004), *Aşık Elesger - Eserleri*. Bakü: Şerg-Gerb.
- Gemici, S. (1990). *Mihri Hatun Divanı Karşılaştırmalı Metin Cümle Yapısı ve Cümle Türleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gökalp, H. (2016). *Türk Edebiyatında Manzum Tevhidler*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Gökçimen, A. (2010). Türkmen Edebiyatında Elif-name. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 43, 105-120.
- Güvenç, A. Ö. (2013). Latin Alfabesine Göre Ortaya Konan Elifnameler Üzerine. *Turkish Studies*, 8/13, 1003-1016.
- Güzel, A. (2009). *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kaçar, B. (1997). Türk Edebiyatında Elif-nameler. *V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Sektörel Bildirileri I*, Ankara, 307-316.
- Kahraman, S. A., Dağlı, Y. (2013). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi 1. Kitap*. Ankara: Yapı Kredi Yayınları.

- Kaya, D. (2007). *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kılıç, M. E. (2001). “Kutub Ömer Dede (Karîbî): Gelibolulu Bir Halvetî-Uşşâkî Şeyhi ve Şiirleri”. *Avrupa’ya İlk Adım Uluslararası Sempozyumu*, İstanbul. 145-149.
- Kılıç, M. E. (2002). “Manisalı Şeyh Memîcân-ı Sarûhânî (V. 1008-1600) ve Eserlerinde Mevlânâ’dan Tesirler”. *I. Uluslararası Mevlânâ, Mesnevî ve Mevlevîhâneler Sempozyumu Bildirileri*, Manisa, 205-220.
- Kılıç, M. E. (2004), “Memî Can”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA)*, 39. Cilt, 206-208, İstanbul.
- Kınay, N. (2013). “Bir Edebî Tarz Örneği Olarak Sâdık Kemâlî’nin Elif-Nâmeleri”. *Turkish Studies*, 8/13, 1205-1213.
- Memmedova, E. (2010). “Türk Tasavvuf Şiirinde Elif-nâme-Yaşnamenin Senkretik Bir Örneği Üzerine”, *21. Yüzyılda Türk Dünyası Uluslararası Sempozyumu*, Lefke, 231-243.
- Özcan, H. (2015). “Hataî’nin Elifnâme Şeklinde Yazdığı Düvazdeh”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, 76, 191-204.
- Özkan, F. H. (2012). “Kaygusuz Abdal’ın Elifnamesi”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, 64, 185-198.
- Öztoprak, N. (2006). “Bursalı Feyzi Efendi’nin Elifnameleri”. *İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 35, 135-167.
- Öztoprak, N. (2009). “Elif-Nâmelerin Tertip Hususiyetleri ve Metin Tesisindeki Yeri”. *Uluslararası Türklük Bilgisi Sempozyumu Bildirileri 2*, Erzurum, 817-829.
- Öztürk, N. (2012). “Elifname ve Nidai’nin Elifnamesi”, *Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu Bildirileri*, Adana, 173-185.
- Pala, İ. (1995). *Kronolojik Divan Şiiri Antolojisi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Parlatır, İ. (2014). *Fuzuli – Türkçe Divan*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sorgun, S. (2009) *Talib Ahmed Bosnavi Divanı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Taş, H. (2008). “Deli Birader Gazali’nin Elifnamesi”, *Turkish Studies*, 3/2, 642-652.
- Tökel, D. A. (2003), *Divan Şiirinde Harf Simgeciliği*. Ankara: Hece Yayınları.